

Supplementärartikel nr 8
”Kristus som människa”
Talar Paulus om Jesus som en historisk person?
Av Earl Doherty

I

Medan forskare är de första att medge att Paulus är bedrövligen tyst om nästan allting som evangelierna berättar för oss om Jesus från Nasaret, är de kvicka att peka på en handfull passager i breven som tycks indikera att Paulus har en historisk gestalt i tankarna. Trots allt tal i Nya Testamentets brev om Kristus Jesus som en transcendent gudom, om skriften och den Helige Ande som vägen till kunskap om honom, den ständiga referensen till Gud som källan till kristen etik och det kristna evangeliet, så fortsätter de flesta forskare att falla tillbaka på ett begränsat antal fraser om Kristi natur som ”människa”, hans ”kött” och ”blod”, ord som implicerar födelse, eller hans ”ankomst till världen”. Sådant tar de som bevis för att alla dessa brevförfattare, även om de tycks likgiltiga för evangelieberättelsen, ändå vet att mannen har existerat och nyligen vandrat på jorden.

Men vet de det? Finns det ett annat sätt att läsa sådana passager? Om brevens Kristus är en uppenbarad entitet, ett mysterium eller ”hemlighet” som nyligen avslöjats av Gud och som tycks verka i en helt och hållet andlig dimension, med mytologiska kännetecken, kan vi då leta efter en tolkning av dessa ”människoliknande” drag som passar i en sådan kontext?

Högre och lägre världar

Vi måste till att börja med inse att den moderna människan sedan länge har förkastat de uppfattningar om universum, som för den antika människan styrde hennes tro på gudar och frälsning. Idéerna från första århundradet vt har ringa stöd av vetenskaplig kunskap från det tjugonde och tjugoförsta århundradet. När den antike filosofen eller t.o.m. den vanlige lekmannen vände blicken upp mot skyn, föreställde han sig att han kunde se en värld befolkad av andar, där det mesta i universum ägde rum. På botten av detta flerlagrade system låg den materiella existensens mänskliga sfär; bara Sheol eller Hades, underjorden, var lägre. Varierande överjordiska lager (vanligtvis sju) sträckte sig uppåt, fyllda med andliga livsformer, som nådde upp till den högsta himlen av ren ande där den högste Guden uppehöll sig i tidlös fullkomlighet. Viktigast var att denna verklighets natur innefattade långtgående motsvarigheter mellan de högre och de lägre sfärerna, mellan ande och materia. Även före Platon, föreställde sig mytologin i Mellanöstern att det existerade ursprungliga eller arketypiska former i himlen, av vilka de jordiska tingen var kopior. Det var emellertid Platon som i antikens värld förde in intellektuell medvetenhet om idén att det i den övre andliga sfären fanns grundläggande manifestationer av tingen, i perfekt och evig form, och att den lägre materiella världen bara innehöll förgängliga, ofullkomliga kopior av dem. Platonismen föreställde sig så småningom en "generationskedja" från Guds ande, genom emanerande andeprototyper och -modeller, ner till jordiska slutprodukter av materia.

Dessa föreställningar utökades på olika sätt, och tog sig en rad uttryck i grekisk filosofi likväl som i judiskt och annat tänkande i Mellanöstern. En helig plats som t.ex. Jerusalems tempel (som i Hebréerbrevet 8 och 9, Salomos Vishet 9:8, osv.) var den jordiska motsvarigheten till ett större och mer perfekt himmelskt tempel. (Även babylonierna hade haft en sådan idé). Nationer, härskare och andra grupper på jorden, hade en motsvarande änglalik eller gudomlig

motsvarighet som representerade dem, en högre motpart i himlen, en mästare. Onda nationer hade onda änglar. Denna motpart hade kvalitéer som de själva hävdade sig inneha, eller såg fram emot att få, när frälsningens tid var inne (som i Henoks liknelser: se nedan). Händelser som förväntades ske på jorden hade redan förverkligats på något sätt i arketypiska processer i det himmelska riket, eller i Guds tankar; gestalter som skulle uppenbaras i framtiden existerade redan och förberedde sig i himlen, osv.

Paulus och de tidigaste kristna levde således i en tid då den materiella världen sågs som endast en dimension av verkligheten, den observerbara delen av en större integrerad helhet, vars andra – osynliga – del betraktades som den ”genuina” verkligheten, nåbar för intellektet. Det var karaktäristiskt för det mytologiska tänkandet att den himmelska motparten var mer verklig och permanent än den jordiska, och föregick den i tillblivelse. (se John J. Collins, *The Apocalyptic Imagination*, s 150.) En sådan livsåskådning måste beaktas vid all tolkning av de tidigaste kristna skrifterna. (Notera att en del av de idéer som behandlas här har presenterats i tidigare artiklar och i supplementärartikel nr 3: Vem korsfäste Jesus?)

Mytens värld

När en kultur lever med den bestämda uppfattningen att den värld den lever i är en utpost eller förrum till en viktigare värld, en synlig dimension vid sidan av eller under en enorm osynlig dimension, måste den skapa en relation och även länkar mellan de två världarna. En myt är en bildpresentation av vad som försiggår i den osedda dimensionen och hur detta samverkar med den dimension som människan lever i.

Att diskutera myterna i den antika världen försvåras av det faktum att det inte fanns ett enhetligt sätt att se på dessa, eftersom detta var en multikulturell miljö, och många antika strömningar gav näring åt det kollektiva tänkandet. För att komplicera bilden, har vi filosofiska skolor som ägnar sig åt teorier om hur det andliga universum fungerar, och detta influerade den religiösa rörelsens sätt att formulera sina heliga berättelser. Kristendomens myter formades av allt mytologiskt tänkande från den tiden, några av dem med rötter tillbaka till förhistorisk tid. Vi kan inte förvänta oss att hitta en likformighet, eller ens konsekvens i många av dess idéer.

Myter representerar den ena änden av den kanal som flyter mellan den andliga och den mänskliga världen, genom vilken den senare uppehålls och vitaliseras, ges mening och syfte. Före platonismen var myterna vanligtvis placerade i ett dunkelt avlägset förflutet. Detta var (och är fortfarande) alla förvetenskapliga samhällens åskådning, runtomkring i världen. Och trots att det tidiga kristna tänkandet under den här perioden tenderade att omarbetas utmed mer platoniska linjer, fortsatte denna långa tradition av primitiva myter att flyta som en underström.

Religionsantropologer som Mircea Eliade kallar denna mytens avlägsna tid för ”det heliga förflutna”. Detta var urtiden, alltings början, när överjordiska varelser skapade världen och först utförde handlingar, och etablerade institutioner som satte upp mönster för beteende och tro som det nuvarande samhället följer. Urtiden har format paradigmet, modellen; nuvarande samhälle utgör en kopia, en upprepning. Människor har alltid haft behov av att rättfärdiga sin tro och praxis, och även sitt lidande, för att ge dem en betydelse som är större än människan, genom att förankra dem i något gudomligt förgånget, i en tid och miljö som ger dem en vördnadsvärd auktoritet. På det personliga planet har vi här religionens fundamentala lockelse; genom myten ges individen betydelse; han eller hon görs helig genom att

tillerkännas en gudomlig, ursprunglig börd och gå in i en ny existens – en återfödelse till en förening med det övernaturliga paradigmet.

Ett passande förflutet måste därför skapas, men också förbindelser med det förflutna. Detta är syftet med ritualer och sakrament, de absolut viktigaste delarna i myten. Genom att utföra en rit som ”återskapar” urhändelsen, så håller samfundet denna vid liv, och får den att själv upprepas. Den vitalitet och nytta som den gudomliga akten ursprungligen hade genererat återbildas i nuet, och de som deltar i riten kan dra fördel av den återskapade kraften. Urtiden, med antropologens terminologi, görs till ett ”evigt nu”, alltid tillgängligt och repeterbart. Ett enkelt exempel är det kristna sakramentet nattvarden. Genom att iscensätta riten vid firandet av mässan, drar prästen in Kristus i de nuvarande procedurerna, personifierade i prästens återuppspelning av Kristi ursprungliga handling. Handlingen hålls levande; dess nytta är ständigt tillgänglig för de hängivna.

Antikens syn på myten hade, under första århundradet, dramatiskt påverkats av den platoniska filosofin. Även om myten fortsatte att verka på ett liknande sätt, hade tiden och platsen för de mytiska händelserna till stor del flyttats från det sedan länge förflutna till en högre andlig verklighet. (Huruvida den vanlige medlemmen i mysteriekulten tog till sig Platons syn eller fortfarande såg myterna, som tillhörande ett förhistoriskt förflutet, är omöjligt att säga, eftersom vi inte har något kvarvarande dokument som visar den vanlige människans syn på dessa frågor. Men alla de skildringar vi har, indikerar att man hade en uppfattning om högre-lägre- världar) Istället för att blicka tillbaka på det arkaiska förflutna kunde den religiösa ritualen utsträckas till parallellen i den övre dimensionen, och finna sina förebilder, dess andliga kraft, just där. I den högre världen hade frälsargudarnas och kristendomens myter ägt rum. Här blev Attis kastrerad, här hade Mithras slaktat en tjur, här hade Osiris blivit sliten i stycken. För mer sofistikerade tänkare som Plutarkos (ca 46-120) och 300-talets Salustius, var sådana mytiska berättelser inte bokstavliga, utan mer tidlösa andliga processer av symbolik som den mänskliga tanken hade svårt att förstå. Tag som exempel Plutarkos *Isis and Osiris*, kap 11.

I denna högre värld hade också Kristus blivit korsfäst av demonandarna (1 Kor 2:8, Jesajas himmelfärd 9: se Supplementärartikel nr 3). För Paulus och hans samtida är sådant som Kristus fick utstå, och den nytta detta medförde, Guds hemligheter. De är denna högre sfärs ”mysterier”, som sker ”före tidens början” (*pro chronon aionion* i 2 Tim 1:9, se del 2). Sådana mysterier har nu uppenbarats av Gud, genom Skriften och Anden. För författaren till Hebréerbrevet, hade Jesus/Översteprästens offerhandling ägt rum i en himmelsk helgedom, en högre värld av platoniskt snitt. (Nästa supplementärartikel skall tillägnas Hebréerbrevet och fokusera på dess platoniska karaktär).

Lägg märke till att, i motsats till de hedniska kulterna vars mytiska berättelser om gudarna gick tillbaka till en förfluten urtid då de ansågs ha ägt rum på jorden, så hade kristendomen i dess tidigaste fas (som i breven) ingen ”mytologi” om en Kristus Jesus, som innehöll händelser som lät lika jordiska. Det fanns ingen direkt Jesus-”berättelse”, inte ens om hans död och uppståndelse. Brevförfattarna ger oss inga ”biografiska” detaljer som kan hänföras till dessa frälsningsgärningar. Detta tomrum illustrerar den nya kristna kultens ursprung, då platonismen var det dominerande sättet att uppfatta sådant och Kristus betraktades som agerande i det andliga riket, inte i en historisk tid. De ’materiella’ kännetecken han ges, sådant som ”likhet” med kött och blod, och aspekter som relation till David, är inte bara hämtade från Skriften; de passar in i ett platoniskt schema, som vi kommer att få se senare i denna artikel.

Men den kristna myten, även i dess i grunden platonska form, vidareutvecklades och påverkades av sitt judiska arv. Vad än det primitiva Hebréerbrevets syn på ett "heligt förflutet" kan ha varit i sina tidigare stadier, rörde den sig slutligen in i en mer konkret miljö. Uråldriga gestalter och procedurer överfördes till en arkaisk historia, innefattad i legender med mänskliga patriarker som hade åtnjutit speciella kontakter med Gud. Allt blev fast förankrat i ett historiskt förflutet, som kunde upptecknas år för år. Varken Abraham eller Moses – som må, eller inte må vara baserade på faktiska historiska gestalter – placerades i ett äkta heligt förflutet eller i en högre verklighet. Löftena som Gud hade gett dem, de prejudikat de skapat, exempelvis sedvanan med omskärelse, var noga definierad i historisk tid. Detta arv matades in i den kristna myten och modifierade det tänkande som kristendomen hade tagit från grekernas uppfattning om världen.

Medan således de grekiska myterna i huvudsak var tidlösa, orelaterade till ett upptecknat förflutet, måste Paulus myt om Kristus, till viss del, bli "placerad" i historisk ordningsföljd. Den hade sådant som var hämtat från Skriften, en skrift som presenterade ett fortgående system av frälsningshistoria. Den mytiske Kristus försonande gärningar i den andliga världen måste fås att passa in i det mönstret. Exempelvis måste Kristus vara av "Davids stam" (Rom 1:3), ty den andlige Kristus var nu lika med Messias, och det klara vittnesmålet i Skriften om att Messias skulle vara en ättling till David kunde varken ignoreras eller förkastats. På något sätt ansågs han alltså besitta en Davids natur. (Detta passade också den platonska synen på en högre och lägre världs motsvarigheter, där allt i den lägre mänskliga världen hade en mer förstklassig like i den övre världen.) Som ett uttryck för ett nytt förbund, hade Kristus också verkat under den gamla lagen med syftet att upphäva den. "Historiciteten" och de mänskliga kännetecknen i Skriften färgade av sig på den bild av Kristus som presenterades av de tidiga kristna författarna, sådant som att förklara att han var "född av en kvinna" i Gal 4:4, under påverkan av Jesaja 7:14. (Allt detta gjorde utvecklingen av den andlige Kristus till en historisk gestalt mycket enklare.) Strax skall vi undersöka mer i detalj dessa och liknande nyckelpassager i breven.

Riter, sakrament och paradig

På samma sätt som vi idag uppfattar naturlagar och krafter som verkar i naturen och universum, uppfattade antikens människor andliga krafter som verkade mellan den naturliga världen och den övernaturliga, mellan den nuvarande, jordiska verkligheten och det ursprungliga förflutna eller den högre gudomliga verkligheten. För Paulus var dopriten ett rent sakrament, något som byggde på osynliga andliga makter som verkade mellan det förflutna och det nuvarande, mellan himmelen och jorden. Dopet sammanförde de kristna invigda med Kristus i det andliga riket. Det gjorde dem till en del av en kollektiv mystisk kropp, där Kristus var huvudet och de troende lemmarna och organen (t.ex. 1 Kor 6:15). Dopet förenade dem också med Kristus mytiska död och uppståndelse, som tillförsäkrade dem en ny födelse (som i Rom 6:1-11). Paulus kallar denna effekt för "att dö och leva med Kristus". Genom att använda de andliga krafterna som genererades av Kristi försonande gärning, dör den troende från sitt gamla liv i synd och lever vidare i ett nytt liv fri från synd; hon eller han ärver löftet om en framtida återuppståndelse.

Ett sådant sakramentalt tänkande hade inte hämtats från judendomen, utan från hellenistiskt religiöst tänkande, sådant det uttrycks i mysterierna. (Se ex. F. W. Beare, *The First Epistle of*

Peter, s 57.) Då forskare beskriver förhållandet mellan den övre och den undre världen (t.ex. Collins op.cit. s.150) talar de om en ”agerandets parallellism” mellan himmelska och jordiska motsvarigheter, en ”strukturell homolog bindning” (G. Thiessen, *Sociology of Early Palestinian Christianity* s 121) Handlingar utförda av gudomliga varelser i det andliga riket har konsekvenser för de människor på jorden som är förenade med dem. Denna föreställning är nyckeln till förståelse av begreppet frälsning som den tidiga kristendomen delade med de grekiska kulterna. Att ta upp den andliga kraft som genererades av gudomen och dess handlingar åstadkoms genom en form av ”likhet”.

Så här framställer Paulus det i Rom 6:5: ”Ty har vi blivit ett med honom genom att dö som han skall vi också bli förenade med honom genom att uppstå som han.”

Med andra ord; den andliga kraft som uppkommit genom gudomens handlingar i det förgångna eller högre verklighet påverkar anhängaren i nuet på ett parallellt sätt. Död skapar en ”död”, uppståndelse skapar en ”uppståndelse”. I en forntid eller högre världs miljö, skapar den andliga modellen mönstret för de jordiska kopiorna. Kristi uppståndelseakt garanterar uppståndelse för den konvertit som genomgår dopriten; ritens är medlet för att exploatera den andliga kraften och få den att strömma över till den troende.

Alltihop passar de mest grundläggande begreppen som förklarats tidigare: att jorden var en spegelbild av himlen, produkten som utgår från arketyper, den synliga materiella motparten till den genuina andliga verkligheten ovan. Himmelska händelser bestämde jordiska realiteter. Av detta följer att i ett sådant filosofiskt system, skulle de andliga krafternas bestämmande agerande som förlänade frälsning, med nödvändighet inte utspelas på jorden utan i den högre sfären. Allting Paulus säger placerar honom i denna tankevärld.

Paradigmet i himlen

Föreställningen att ett paradigm i himlen bestämmer en motparts öde på jorden kan illustreras av några exempel från judisk apokalyps. I Daniels bok kapitel 7, presenteras vi, in i en vision, för ”en som liknar en människoson”, en himmelsk gestalt som förs fram till Guds tron följt av att jordens sista stora imperier störtas. Denna figur mottar kraft och herravälde från Gud, en handling som betyder (vilket en ängel informerar Daniel om) att Israels rättfärdiga utvalda elit, ”den Högstes heliga”, skall få överhöghet över jorden. Några forskare betraktar denne ”en som liknar en människoson” som en ängel, andra helt enkelt som en poetisk bild av de heliga som han representerar. Ytterligare andra föreslår att han är en faktisk gudomlig gestalt som tjänar som en himmelsk representant för helgonen på jorden. Gåtan behöver här inte lösas. Vad än författaren hade i sinnet, kan Daniels gestalt tjäna som ett exempel på ett paradigm som får pröva på en erfarenhet i himlen, vilket garanterar hans mänskliga motpart en motsvarande erfarenhet på jorden. (Daniels ”människoson” skulle under mitten av första århundradet utvecklas i vissa judiska och närbesläktade kretsar, till en bestämd gudomlig figur, som väntades komma från himlen som en apokalyptisk domare. Han dyker upp i judiska apokalyptiska dokument men också i den galileiska Gudsrikesrörelsen som representeras av Q, och därifrån vidare in i evangelierna.)

I Henoks liknelser (kapitlen 37 till 71 i första Henoksboken, troligen skriven i mitten av första århundradet av en judisk sekt) uppenbaras gestalten som kallas den Utvalde eller den Rättfärdige – också Människosonen och Messias – väntande i himlen. Snart skall han framträda på jorden för att avkunna domen; han kommer att ge upprättelse åt de förtryckta och kasta ut de onda härskarna och de som förkastar den Högste (Gud). Han är den främste i

en grupp på jorden, den rättfärdige, lidande och utvalde. Hos den utvalde finns dessa egenskaper - helighet och rättfärdighet - som delas av hans jordiska motsvarigheter. De väntar på de förändringar han kommer med, inklusive deras egen upphøjelse och mottagande av evigt liv. Den Rättfärdige (en "andlig Messias"-idé bland judar!) är emellertid inte en offerande gestalt; Henoksekten hade inte utvecklats i den riktningen.

Men vem som än skrev den kristologiska hymnen som citeras av Paulus i hans brev till Filipperna (2:6-11) har gjort just det. Här har vi en gudomlig gestalt som "ägde Guds gestalt", som ödmjukade sig och var lydig ända till döden. Som en konsekvens har, "Gud upphöjt honom över allt annat", "där alla knän skall böjas för hans namn" "i himlen och på jorden och under jorden". Innebörden är att denna självofferande gudom (som verkade i den himmelska sfären, inte på jorden: se Supplemantärartikel, nr 3) är ett paradigm/en förebild för de troende på jorden, som på samma sätt kommer att upphöjas som en konsekvens av deras egen lydnad och död. Som Morna Hooker framställer det: "Kristus blir vad vi är (lik en människa, lidande och död), för att göra det möjligt för oss att bli vad han är (upphöjd till himlen)".

■ II –

Nu kan vi fortsätta och undersöka hur författare som Paulus beskriver sin paradigmatiske Kristus och huruvida terminologin de använder passar in i den rådande bilden av ett homologiskt universum lagrat i flera nivåer.

Evangeliet om Sonen

Alldeles i början av Nya Testamentets brev, i Romarbrevets inledande verser, finns ett uttalande som många förklarar är tillräckligt bevis [*bevis för att Paulus kände till Jesus från Nasaret ö.anm.*] och att vi inte behöver gå längre. Även om Paulus aldrig skulle yttra ett enda ord i fortsättningen om Jesus från Nasaret, säger de, så ligger i vers 3 något som otvetydigt pekar på att bakom Paulus tankar om Kristus finns en föreställning om en historisk människa. Men situationen är den rakt motsatta. Detta upplysande uttalande har stått främst i de paulinska dokumenten i två millennier och borde för länge sedan ha avslöjat både kristenhetens sanna begynnelse och den roll som Skriften spelade i denna, liksom frånvaron av en historisk Jesus i Paulus tankevärld. Allt som behövs är att tillämpa sunt förnuft på de ord som Paulus skrivit. Låt oss se om vi kan göra just det.

"(1-3) Från Paulus, Kristi Jesu tjänare, kallad till apostel, avdelad för att förkunna Guds evangelium, som Gud har utlovat genom sina profeter i de heliga skrifterna, evangeliet om hans son, ..."

Och han fortsätter att specificera två element i evangeliet om Sonen, som vi strax skall se på. Men låt oss först kasta en blick på ett annat uttalande hos Paulus, i Romarbrevet 16:25-6 (möjligen insatt av en pseudopaulinsk författare), som klart definierar källan till Paulus evangelium: "... Honom som förmår styrka er, enligt mitt evangelium och förkunnelsen om Jesus Kristus – där en hemlighet avslöjas som från tidens början varit utsagd men nu har uppenbarats och på den evige Gudens befallning gjorts känd med hjälp av profetiska skrifter för att alla folk skall föras till lydnad i tron -". Denna och flera andra passager i de paulinska dokumenten identifierar Skriften och uppenbarelser genom Anden som källan till Paulus (och de som kom efter honom) information om Kristus, och vi kan hålla detta i minnet då vi tittar närmare på Romarbrevet 1:1-4.

Beakta vad Paulus säger i dessa verser och fråga dig själv: Är det något fel med den här bilden?

Evangeliet är Guds, mottaget genom uppenbarelse. Inte från andra människor, inte från Jesus själv genom apostoliska informationsvägar. Det tycks inte finnas några tecken på att en historisk Jesus haft någon roll att spela vid formulerandet av evangeliet.

Gud hade redan tidigare *utlovat* detta evangelium eller *kungjort* det: båda är giltiga översättningar av det grekiska *proepangelo*. (Verbets stam är detsamma som för ”ängel”, Guds ”kungörare” och budbärare.) Detta evangelium hade kungjorts i Skriften, i profeternas heliga skrifter. Det är därifrån Paulus har fått sitt evangelium om Sonen. Allting fanns där före tiden, kodat av Gud i skrifterna, i väntan på Paulus upptäckt. I Skriften hade Gud förebådat – *inte Jesus, utan det evangelium som berättade om honom*.

Hur kunde Paulus framföra saken på detta bisarra sätt? Han berättar för de romerska kristna att Skriften innehåller förutsägelsen om hans eget evangelium, inte en förutsägelse om Jesus och hans liv. Men om Gud hade kodat information om Jesus i Skriften som skulle bilda en del av Paulus evangelium, då skulle Gud först och främst ha förutsagt Jesus. Sunda förnuftet skulle ha gjort en enkel justering och sagt att Gud hade gett förhandsinformation om Jesus. Inte om Paulus evangelium.

Som Paulus framställer det var Skriften inte en profetia om Jesu liv och gärningar. Det var profetian om evangeliet som talade om dessa gärningar.

Detta betyder att det inte ligger något Jesu liv mellan författandet av Skriften och Paulus uppenbarelse av evangeliet. Var och när än Sonens aktiviteter hade ägt rum, hade det inte skett i historien mellan de två händelserna.

Detta är helt i överensstämmelse med det framställningssätt vi kan se genomgående i Nya Testamentets brev, speciellt i förbindelse med uppenbarandet av Guds ”mysterium”. Hemligheten om Kristus har legat dold under långa tider, och detta Guds urgamla löfte har först nu kommit fram i ljuset, som uppenbarelsen och aktiviteter hos missionerande profeter som Paulus, inte som ett nyligen timat Jesu liv.

Vi tvingas dra slutsatsen att i Paulus förflutna finns ingen historisk Jesus. Istället har Guds evangelium om Sonens gärningar som Skriften berättar om, tolkat av Paulus, ägt rum i den andliga sfären och var åtkomliga endast genom uppenbarelsen.

Davids säd/stam

Men låt oss fortsätta. I Romarbrevet 1:3-4, ger oss Paulus två punkter i detta evangelium om Sonen, som kodats av Gud i Skriften:

”3) evangelium om hans Son, vilken såsom människa i köttet är född av Davids säd 4), och såsom helig andevarelse är med kraft bevisad vara Guds Son, allt ifrån uppståndelsen från de döda, ja, evangelium om Jesus Kristus, vår Herre”,

Denna del av meningen är frustrerande kryptisk, vilket återspeglas av de många olika översättningarna. (Översättningarna av verserna 1-4 ovan är delvis min egen, i ett försök att luta mig mot den bokstavliga grekiska texten.) [*texten är här inte Dohertys utan från 1917 års Bibel, / övers. anm.*] Här framlägger Paulus två element om Sonen. Ett är *kata sarka*, bokstavligen ”i köttet” en vag och synnerligen kryptisk fras som används genomgående i tidig

kristen litteratur på olika subtila sätt, ofta med oklar betydelse. Det andra är *kata pneuma*, bokstavligt ”i anden”. Huruvida det senare är en referens till den Helige Ande är också osäkert. Kanske använder Paulus *kata* för att referera till något som ”i köttets sfär” och ”i den andliga sfären” som är ett förslag som lagts fram av den framstående forskaren C.K. Barrett. En sådan översättning är faktiskt mycket användbar och sannolikt riktig. Men låt oss titta på *kata sarka* först.

... i köttet [eller i köttets sfär] är född av Davids säd ...

Är detta en del av ett historiskt faktum? I så fall är detta det enda som Paulus ger oss, för inga andra fakta om Jesu inkarnation dyker upp i hans brev. Men det faktum att det länkas samman med det andra elementet, vilket är en helt och hållet andlig händelse hämtad från Skriften, antyder att det inte är ett biografiskt inslag som Paulus för fram.

Det följer faktiskt grammatiskt och innehållsmässigt av vad Paulus just har sagt: det är en del av evangeliet om Guds Son som har förutsagts i Skriften. Paulus har klart och otvetydigt sagt oss att det är därifrån han har fått denna information. I verserna 1-2 har Paulus fokuserat på det budskap som finns i de heliga skrifterna. Varför skulle han plötsligt släppa detta fokus och sticka in ett biografiskt faktum om Jesus från Nasaret hämtat från historisk kunskap – och sedan återvända till Skriften (som vi skall se) för det andra elementet? Skriften var full av förutsägelser om att Kristus, Messias, skulle vara en ättling till David. När Paulus läste detta applicerade han det på sin särskilda version av Sonen, Sonen som var en andlig, inte en mänsklig, varelse.

Var det möjligt för en gudomlig Son som verkade helt i det andliga riket att vara av ”Davids ätt”, och att det på något sätt var i ”köttets sfär”? Jag vill påstå (baserat på diskussionen ovan och den som följer) att svaret är ja, och att Kristus ”född av Davids säd” är en karaktäristik av Kristus *i den andliga världen*, ett mytologiskt element.

Paulus använder här samma verb för ”kommen från” (nedstigen, född av) som han också använder i Galatierbrevet 4:4 (född av en kvinna, född att stå under lagen”). När jag diskuterar denna senare passage nedan, kommer jag mer utförligt att diskutera frågan om att detta inte är ett enkelt verb som ”född” utan istället ”komma att bli” eller ”komma till existens”. Dess vidare implikationer passar mytens värld, i den högre sfären där dessa processer ägde rum.

Ett fönster i Skriften

Men låt oss fortsätta med det andra elementet i Paulus evangelium om Sonen, hämtad från Skriften:

... och såsom helig andevarelse (eller i andens sfär), är med kraft bevisad vara Guds Son allt ifrån uppståndelsen från de döda...

Detta är uppenbarligen en helt andlig händelse, som äger rum i himlen efter Kristus död och uppståndelse (som också var andliga händelser). Brevet, framförallt de paulinska, innehåller många scener och glimtar in i det andliga riket, vilket stöder synsättet att detta var lika mycket en del av verkligheten för dessa författare som vilken händelse som helst på jorden. Men varifrån fick just Paulus sin information om just denna himmelska händelse?

Meningen ovan innehåller två relevanta drag: Kristus betecknas som Guds Son och frasen ”med kraft”. Var i de heliga skrifterna kan Paulus ha hittat en viktig passage som innehåller dessa två element tillsammans?

Psalm 2 är en kunglig kröningspsalm. Gud framställs som välkomnande och smörjande sin kung, och författaren varnar de främmande nationerna för komplotter och ärelystnad. I verserna 7-8 förklarar Gud – och både judar och kristna tog dessa ord som riktade till Kristus, Messias:

Jag vill berätta vad Herren bestämt.
Han sade till mig: ”Du är min son,
jag har fött dig i dag.
Be mig, så ger jag dig folken som arv
och hela jorden som egendom
Du skall krossa dem med en spira av järn,
slå sönder dem som lerkärl.”

Här är säkert källan till Paulus andra ”evangelieelement”: Jesus kungörs som Guds Son av Gud själv. Han är försedd med makt, att ta emot jordens nationer som sin egendom. (Den ursprungliga psalmförfattaren hade Israel och dess kung i tankarna trots att meningen utan tvekan var retorisk.) Temat Jesus som kung löper som en röd tråd genom hela den kristna traditionen, och den var säkert inte baserad på upptecknade erfarenheter av Jesu liv.

De två elementen, det första ”i köttets sfär” (den lägsta himmelska sfären, förknippad med den materiella världen: se nedan), det andra ”i andens sfär” (Guds högsta nivå, dit Jesus uppsteg efter sin död), går hand i hand. De är båda delar av Guds evangelium om Sonen, Sonens aktiviteter i det andliga riket som man finner i Skriften. Paulus predikar om en Jesus som helt och hållet är hämtad från den hebreiska bibeln.

Den tidiga kristna rörelsen, såsom den återspeglas hos Paulus, var inte en rörelse av slavar och fattiga som berövats mänskliga rättigheter. Det var en senare utveckling som ofta läses bakåt till dess tidigaste stadium. Faktum är att Paulus själv och den krets han rörde sig i var högst intelligent och sofistikerad. Vi kan se det i hans brev. Dessa människor var grundligt insatta i den tidens religiösa filosofi, både judisk och grekisk, filosofier som kunde vara ytterst gåtfulla. Det var fullt möjligt för tänkare som Paulus att betrakta Skriften (denna allt överskuggande kraft som styrde deras liv) som ett fönster in i den högre världen av ”äkta” verklighet, där andliga processer ägde rum och som hade motsvarigheter och effekter på världen nedanför.

Denna analys av Romarbrevet 1:1-4 har lett till slutsatsen att det är de heliga skrifterna, ”fönstret” till det andliga riket, som har bestämt många av de egenskaper som tillskrivs den gudomlige Kristus. Om Skriften sade att Messias kom från David, då måste det på något sätt vara så, även om Kristus nu betraktades som en alltigenom andlig gestalt i en andlig värld. Eftersom universum hade parallella motsvarigheter, kunde Paulus mycket väl föreställa sig att Kristus själv, på något prototypiskt sätt, i den parallellism som fanns mellan de högre och lägre delarna av universum, kunde stå i ett släktskapsförhållande till David. (Detta kommer att få ytterligare stöd då vi kommer till undersökningen av begreppet Kristus som ”människa”.) Och eftersom Paulus och hans samtida ständigt talar om Guds ”mysterier”, ”visdom som är dåraktig”, kan vi inte kräva av dem att de i någon logisk eller vetenskaplig mening exakt

förstod hur det kunde vara så. (För vårt moderna tänkande framstår naturligtvis detta som struntprat).

Kommen från Juda stam

Vi skulle kunna göra en jämförelse med Hebréerbrevet 7:14, som är en annan passage som talar om Kristus "ras"-härstamning och som pekar mot Skriften som källan:

Alla vet (*prodelon*) att vår Herre är av (*anatetalken*) Judas stam, och Mose har ingenting sagt om präster från den stammen.

För det första görs detta uttalande mitt i ett teologiskt argument, inte som ett återgivande av historiska fakta. Hela andemeningen i Hebréerbrevet är att presentera Kristus som en ny Överstepräst, en som ersätter det gamla kultiska systemet som sköttes av prästeskapet med släkterna Aaron, leviterna. Författaren hittar Kristi "arkety" hos Melkisedek som heller inte var en levit (vilken släkt han kan ha tillhört framgår inte). Poängen är att Kristus måste komma från en ny släkt för att skapa en ny prästerskapsklass.

Och varifrån hittar författaren stöd för att den nya Översteprästen verkligen är från en annan ätt än leviterna? Hur stödjer han detta mycket viktiga påstående att Kristus "är av Judas stam"? Det finns inte ett ord som hänvisar till några historiska fakta, eller apostoliska traditioner som rör Jesus från Nasaret, ingen referens till Maria och Josef, och inget nämns om hans släkträd som återges i Matteus och Lukas evangelier. Ordet "*prodelon*" betyder "klar, tydlig" för förnuftet eller för bedömning (jämför första Tim 5:24-25); det betyder inte "en fråga om historisk dokumentering". Det passar betydelsen "klar för någon som känner till Skriften", som också passar hela brevets tankevärld.

Verbet "*anattellein*", att härstamma från (genom födsel), är också Skriftens språk. Det används i flera messianska passager, som exempelvis Hesekiel 29:21 ("På den tiden skall jag låta ett horn växa upp åt Israels hus), och Sakarja 6:12. Hebréerbrevet säger aldrig klart att Jesus är en ättling till eller "Son" till David; den senare är en figur som brevet inte visar något intresse för. Författaren behöver helt enkelt ett stöd i Skriften för uppfattningen att en präst som kommer från en släkt som aldrig har "haft något att göra med" den gamla kulten (7:13), en präst som kan inrätta en ny lag som kan ersätta den kraftlösa gamla, och ett nytt hopp (7:18-19). För att bekräfta Jesu roll som Överstepräst vänder sig författaren inte till någon i historien, han hämtar ingenting från några gärningar eller talstoff i berättelserna om Jesus, utan gräver istället (7:17) i de tidlösa passagerna i Skriften: "Du är för evigt präst en sådan som Melkisedek". Detta stycke från den viktiga psalmen 110 tar han som Guds ord till Jesus.

Buchanan noterar i sin *Anchor Bible Commentary (Hebrews s.124)* att "inte i någon av Gamla Testamentets användningar av verbet *anattellein* (härstamma från) innefattas betydelsen en 'ättling' från en viss familjesläkt". Vi kan också lägga märke till att verbet är i perfektum på grekiska, inte förfluten tid aorist [*aorist=i den klassiska grekiskans grammatik en verbform som (i indikativ) avser enstaka enhetlig eller inträdande händelse i förfluten tid (i konjunktiv även nutid och framtid; Nationalencyklopedin./ övers anm.]* , sådan vi skulle ha förväntat oss om författaren hade menat "Jesus från Nasaret härstammade från Juda". Istället använder han perfektum "har härstammat från", vilket passar det mytiska synsättet: sådant har hänt, men de är också eviga och tidlösa, precis som Skriften, Guds tidlösa ord, som fortsätter att ge oss kunskap om dessa andliga händelser.

Buchanan (ibid. s.253) medger att "författaren kanske inte har mottagit informationen från lokala traditioner alls ... (utan) från sitt bruk av Skriften." Skriften: Guds fönster in i den högre andliga världen och dess motsvarigheter till jordiska ting.

Född av kvinna

Den andra paulinska passagen som ofta hänvisas till som stöd för Paulus kännedom om en historisk Jesus är Galaterbrevet 4:4-5.

"Men när tiden var inne sände Gud sin son, född av en kvinna och född att stå under lagen,(bokstavligt, blev till eller uppkom från en kvinna/lagen) för att han skulle friköpa dem som står under lagen och vi få söners rätt."

Inte heller denna passage, och de verser som följer, behöver läsas som alltid har gjorts. Den kräver en närmare undersökning.

Låt oss först avskilja och se på den viktiga frasen, "Gud sände sin Son". Det är inga problem med att ta detta i betydelsen av en nutida Gudsuppenbarelse av den andlige Kristus för apostlar som Paulus. Detta stöds av vers 6, där det sägs att "Och eftersom ni är söner har Gud sänt (exakt samma verb) sin sons ande in i vårt hjärta ... " Detta är knappast den historiske Jesus ankomst till världen, utan den andlige Kristus ankomst genom den aktuella gudomliga uppenbarelsen.

Vers 7 radar upp bevisen för vad Paulus menar ännu tydligare: "Alltså är du inte längre slav, utan son. Och är du son har Gud också gjort dig till arvtagare." Om Paulus hade haft en historisk Jesus och hans gärningar i åtanke när han talar om frihet och att få söners rätt (vers 5), varför återgår han nu och kallar sådana ting för resultatet av en Guds gärning? Om han däremot tänker på en uppenbarelse av Sonen och hans gärningar i det andliga riket, blir idén om Guds medverkan fullt förståelig. Och Paulus fortsätter sin karaktäristiska fokus på Gud i verserna 8 och 9.

"Förut, när ni ännu inte kände Gud, var ni slavar under gudar som i verkligheten inte är några gudar. Men nu när ni känner Gud, eller rättare, när Gud känner er, hur kan ni nu vända tillbaka till dessa svaga och ömkliga makter och vilja bli deras slavar igen?"

Vidare, på grekiska i vers 5, är subjektet för verbet "friköpa" (bokstavligt återlösa/frälsa) kvar hos Gud. Med andra ord har Paulus infört Jesus i den nuvarande tiden, men han har missat att fullfölja genom att uttryckligen få honom att frälsa medan han är här! Återigen, medan Jesus endast är uppenbarad i nuvarande tid förblir Guds roll det primära.

De två utmärkande fraserna slutligen, "född av en kvinna, född att stå under lagen" är beskrivning av denne Son, men inte nödvändigtvis knutet till det aktuella "sändandet". *The International Critical Commentary* (Burton, *Galatians* s 216f), pekar på att det sätt som verbet och participet används på grekiska, framställer födelsen och beroendet av lagen som enkla fakta, utan någon tidsbestämd relation till huvud verbet "sänt". Med andra ord, omständigheterna att var "född av en kvinna" och "lyda under lagen" (som Burton föredrar att översätta det) behöver inte ses som inträffat i nuet. Paulus har helt enkelt räknat upp två karaktäristika för den andlige Kristus, som är relevanta för den aktuella frågan. (Det finns de som hävdar att dessa två betecknande fraserna kan vara senare redigeringar, vilket alltid är möjligt.)

Burton noterar också att ordet som vanligtvis översätts som "född" (*genomenon*) inte är det mest entydiga verb att använda för detta begrepp; en form av *gennaō*, att ge upphov till/föda, skulle ha varit enklare. Istället använder Paulus en form av *ginomai*, som har en vidare betydelse "att bli till, att komma till existens". "Av en kvinna" implicerar naturligtvis födelse, men poängen är, att den vidare betydelsen passar bättre till mytens språk, om det är vad Paulus avsåg. Och hans "född av en kvinna" är inte bara något som sades om vissa mytiska frälsargudar som Dionysos (och flera andra resultat av Zeus mytiska kurtiser); det är också en detalj som han lika väl kan ha baserat, inte på historien, utan på källan till allt han brukar säga om Sonen: de judiska skrifterna. Den berömda passagen i Jesaja 7:14,

"Då skall Herren själv ge er ett tecken: Den unga kvinnan är havande och skall föda en son, och hon skall ge honom namnet Immanu El, 'Gud med oss'", sågs av judarna och även av de tidiga kristna som en referens till Messias. Paulus länkar samman denna ide med Jesus som varande "ställd under lagen". Det senare var ett paradigmiskt drag som Kristus måste ha, så att han kunde vara en motsvarighet till dem som Paulus vänder sig till, de som själva hade "stått under lagen" – ända tills Kristus avskaffade den i denna nya tid av uppenbarelse och tro.

Om Jesaja refererade till Messias som "född av en kvinna", kunde Paulus - liksom passagen i Romarbrevet 1- ha dragit slutsatsen att det på något sätt måste ha varit en arketypisk process i en andlig värld på vilken denna passage i Skriften pekade. Det skulle inte ha varit några svårigheter att acceptera detta med tanke på den tidens dominerande filosofi som såg allting på jorden som motsvarande kopior på primära manifestationer i det högre andliga riket. Och liksom i de mytiska berättelserna om alla frälsargudar hade de människoliknande drag, inklusive "födslar" av kvinnor, och en sådan karaktäristik om den andlige Kristus skulle inte ha varit otänkbar.

En blick tillbaka på innehållet i Galaterbrevet 3 kan bekräfta att, även om Paulus såg Kristus som "född av en kvinna, stående under lagen", så menade han inte att Kristus kommit i nutid genom den "födelsen". Nyckelverserna är 3:23 och 25:

"Innan tron kom hölls vi under uppsikt, med lagen över oss, tills tron skulle uppenbaras. Men nu när tron är här har vi inte längre någon övervakare."

Den nuvarande frälsningshistorien är uppenbarad, inte personen Jesus från Nasaret, vars liv och död återigen saknas i bilden. Det är snarare trons ankomst som svar på den missionerande rörelse som representeras av inspirerade apostlar som Paulus. Här är Paulus konsekvent med det sätt han uttrycker sig på många andra ställen.

När det gäller den mellanliggande versen 24 (luckan i citatet ovan) översätter NEB [*Här Bibel 2000/ ö.a*] den som;

"Så har alltså lagen varit vår övervakare tills Kristus kom, för att vi skulle göras rättfärdiga genom tron", vilket illustrerar tendensen att läsa förutfattade meningar från evangelierna in i breven. Men en alternativ översättning ges i en fotnot: en slags övervakare för att leda oss till Kristus". Detta återspeglar de enkla grekiska orden "*eis Christon*" (till Kristus). Vi kan alltså lätt komma till betydelsen "leder oss till tron på Kristus" eller till hans uppenbarelse, eller till tiden för detta.

Tidigare i vers 19, talar Paulus om " 'säden' skulle komma, han åt vilken löftet hade blivit givet" (1917) Eftersom Paulus just har definierat denna "säd" som Kristus själv, hävdar några

att detta är en klar referens till Kristus ankomst i historisk mening. Men de förbiser det faktum att en sådan definition gjordes för att förena hedningarna med Abraham genom Kristus, så det kan vara nutida troende hedningar som avses här. Dessutom skulle det vara klumpigt att säga att det är till Kristus som "löftet gavs". I vilket fall som helst har händelsen redan skett så när de tidiga kristna talar om Kristus "ankomst" kan detta med lätthet tas i en andlig betydelse.

Allegoriska Mödrar

Paulus talar naturligtvis aldrig om namnet på denna "kvinna" eller någonting om henne. Och som en sista utvikning från vår undersökning av Galaterbrevet kan vi fråga: Om Paulus verkligen hade Maria i åtanke i 4:4, varför dyker hon då inte upp i hans genomarbetade allegori i samma kapitel? I 4:24-31 gör Paulus sin egen tolkning av berättelsen om Abraham och de två sönerna han hade med sina två fruar. Den första kvinnan är Abrahams konkubin, slaven Hagar: hon föder Ismael, som står för den judiska rasen som fortfarande lever i slaveri under lagen och det gamla förbundet. Den rasen och det förbundet representeras av Sinai berg. Och vad är den andra delen av parallellen? Den andra kvinnan är Abrahams legitima fru, den frigivna Sara: hon är moder till Isak, den sanne arvtagaren till Guds löfte, Abrahams andlige arvtagare. På ett ospecificerat sätt länkar Paulus samman sina hedniska läsare med Isak; de är också löftetets barn, barn till Sara, som symboliseras med det himmelska Jerusalem. Detta representerar källan till det nya förbundet.

Paulus tänjer sig något i sin allegori, men på ytan kan nog det hela hänga ihop. Ändå är det definitivt något som fattas här. Något som vi skulle förvänta oss att finna speciellt eftersom Kristus "född av en kvinna" fortfarande är i färskt minne hos Paulus. Han talar om mödrar och söner. Varför är inte Maria inarbetad i denna analogi, om så bara en sekundär del av tolkningen? Hon var ju faktiskt moder till den Jesus som instiftade det nya förbundet. Hon är verkligen en antityp till Saras arketyp. Det är också Jesus själv i förhållande till Isak, båda symboler för slaktoffer. (Även om Isak faktiskt inte blev dödad, så hade han denna betydelse i judiskt tänkande.) Paulus använder stor del av Galaterbrevet 3 till att länka hedningarna till Abraham genom Kristus som hans "säd": varför inte dubblera en sådan länk genom Maria och Sara? Kunde inte Maria allegoriseras som de kristnas moder? Och var är det som skulle vara uppenbart som symbol för det nya förbundet, i parallell till Sinai berg som symbol för det gamla: inte det himmelska Jerusalem utan Golgata där Jesus blev korsfäst, den plats på jorden där det blodsoffer skedde som etablerade det nya förbundet? Paulus visar sig återigen vara totalt immun, i sitt tänkande och uttryckssätt, för alla aspekter av Jesus från Nasarets inkarnerade liv.

I "köttet" och "blodet"

Det torde nu stå klart att Kristus i det andliga riket besatt egenskaper som kunde kallas "kött" och "blod" - i den situation då den andliga världen var motparten till den materiella världen. I Hebreerbrevet 2:14 står det exempelvis: "Då nu barnen (Kristi barn) hade blivit delaktiga av kött och blod, blev han på samma sätt delaktig därav, ..." Vi påminner oss om diskussionen ovan om mellanvärldsliga relationer baserade på mönster av "likhet". Vi finner en sådan stereotyp beteckning på flera ställen där Jesus är "lik" eller "i form av" en människa. I hymnen i Filipperbrevet 2:6-11, stiger Kristus ned och "han antog tjänare-skepnad, när han kom i människogestalt. Så befanns han i utvärtes måtto vara såsom en människa" [1917]/*övers.anm.*]

Men varför denna indirekta fraseologi: hade han inte bokstavligen varit en fullständig och verklig människa? I Jesajas himmelsfärd 9, "tror" änglarna i de himlar där Sonen träder in och

blir korsfäst att ”han är kött och människa”. Här är den klara implikationen att han inte är det, att han endast har antagit vissa likheter med en människa. I Hebreerbrevet, citerat ovan, är ordet [*det grekiska ordet/ ö.a.*] för ”på liknande sätt” ”*parapesios*”. Detta betyder inte ”identisk”, utan ”nästan lika”. (Detta är tur för Epafroditos i Filippibrevet 2:27: Om hans sjukdom hade varit identisk med döden, skulle Paulus få skriva en nekrolog istället för att prisa Gud för hans kollegas tillfrisknande.)

Men uppfattningen om en Gud som i den andliga världen besitter motsvarigheten till kött och blod behöver modifieras på ett särskilt sätt. Såsom undersökts djupare i supplementärartikel nr 3 sågs vissa frälsargudar nedstiga från den högsta sfären i himlen, där de i sin renaste andliga form inte kunde lida, för att ta en köttets skepnad när de nådde de lägsta himmelska nivåerna. Här kunde de utsättas för människoliknande erfarenheter, lida och dö. Paulus tycks ha sett Kristus lidande som verklig dvs. Kristi kött och blod var nära nog verkligt så att han sannfärdigt led. Detta i motsats till mer sofistikerade filosofer (sådana som Plutarkos, Sallustius och kejsar Julius: se bibliografi), som, vilket nämnts ovan, betraktade myterna om de olika frälsargudarna endast som symboliska i abstrakta andliga processer.

Termen ”i köttet” (*en sarki* eller *kata sarka*) är också en stereotyp fras i de tidiga kristna breven. Om vi tar i beaktande C.K. Barretts förslag i hans översättning av Romarbrevet 1:3 (se ovan), kan det helt enkelt beteckna Kristus inträde ”in i köttets sfär” vilket inkluderade det lägre himmelska riket där Satan och demonandarna vållade förstörelse av den materiella världen. (se återigen supplementärartikel nr 3)

I mer generella termer, kan frasen ha tjänat som beteckning på den mytiska världen själv, där gudar spelade sina roller rörande frälsning och paradigmatiska handlingar. Också grekerna kunde dra historier om sina gudar, födda i grottor, slaktade av andra gudar, sovande, ätande och talande på ett människoliknande sätt, och inget av detta betraktades som att det ägde rum i historien eller på själva jorden. (Berättelsen om Herrens måltid i första Korintierbrevet 11:23f passar in i samma kategori som de heliga måltidsmyterna i de grekiska kulterna, och är något som Paulus tänkt ut efter att ha haft en uppenbarelse – han mottog den ”från Herren”; Jag har behandlat detta ingående i supplementärartikel nr 6 i avsnittet ”En helig måltids lärdom” och skall inte upprepa det här.) Tjuren slaktad av Mitras var inte historisk; blodet som spilldes och vitaliserade jorden var metafysisk. Ingen sökte på marken i Mindre Asien i hopp om att hitta de skadade genitalierna från den stora moderns gemål Attis. Vi kan jämföra första århundradets kristnas totala ointresse för platser och relikier från Jesu gärningar (se del ett).

Och så har vi första Petrusbrevets ”blev dödad till köttet” (3:18 följt av ”till anden blev han gjord levande”), första Timotheosbrevet (3:16) ”uppenbarad i köttet” (där det sägs att han endast blev sedd av änglar); det senare är en hymn som författaren kallar en ”gudaktig hemlighet”, ännu en av Guds hemligheter snarare än en historiskt bevitnad händelse. I Kolosserbrevet 1:22 får vi veta att Gud har försonat mänskligheten med sig själv ”genom att Kristus led döden med sin jordiska kropp”. Och Hebreerbrevet 5:7 berättar för oss något som Kristus har gjort ”under sitt köttets dagar”, något som hämtats från verser i Skriften.

I Hebreerbrevet 10:5, talas om Kristus som ”inträder i världen”, men detta är i skriftens värld som Kristus inträder, i dess tidlösa, mytiska nu – eller snarare den högre mytiska värld, åt vilken Skriften fungerar som ett fönster. (Dessa och andra exempel på ”männliga” element tillägnade Kristus i brevet till hebréerna kommer att behandlas mer fullständigt i supplementärartikel nr 9)

“Kristus som människa”

Vi kan nu gå vidare till vad som kanske är den mest signifikativa term som används av Paulus och som tycks tala om Jesus som en historisk person. Detta är ordet ”man/människa”: *anthropos*. Det finns ytterligare ett dokument som ger Jesus denna beteckning, första Timotheosbrevet (2:5), men detta kan lätt ses som påverkat av Paulus och lägger ingenting till vad Paulus själv säger [*första Timotheosbrevet är ett av de s.k. Pastoralbrev* som av moderna forskare inte anses vara skrivet av Paulus/ö.a.]. Paulus använder uttrycket i tre passager: Romarbrevet 5:12-19, första Korintierbrevet 15:21-22 och 15:45-49. I alla tre är begreppet en del av en jämförelse med en annan ”man/människa”; Adam.

Vi måste inse att Paulus viktigaste avsikt med dessa passager är att skapa en parallell och en kontrast. Han ställer upp Kristus som en antites till Adam, och därför vill han framställa denna gudomliga gestalt på ett sätt som skall passa denna position, både filosofiskt och poetiskt. Låt oss börja med Romarbrevet 5. Paulus framför idén (som också är en central punkt i judiskt tänkande) att Adam var ansvarig för att synden – och dess konsekvens, döden – kom in i världen; efter honom har också alla människor syndat och döden har drabbat alla människor, ett öde som sveper sitt universella lieslag genom människans historia. På andra sidan av detta ödesdigra svep befinner sig Kristus. Genom Guds ”nåd i en enda människa Jesus Kristus” (en utvidgad variant av Paulus vanliga fras ”i Kristus:” (*se del två av huvudartiklarna*), har synden och dess konsekvenser undanröjts. Med hänsyn till sin parallell och kontrast med Adam, kallar Paulus Kristus för ”människa”.

Men Paulus är också intresserad av något mer. Ett viktigt drag i det tidiga kristna tänkandet är behovet av att hitta arketyppiska gestalter eller händelser i Skriften som tjänar som ”modeller” för senare gestalter och händelser, speciellt de som har med kristna trosföreställningar och förväntningar att göra. (Kanske en mer ”horisontell” version av den vertikala korrespondensen man föreställde sig mellan högre och lägre världar.) Paulus behöver därför Adam som representant för en ”typ” till vilken Kristus är ”antitypen”. Det framgår klart av vad han säger i Romarbrevet 5:14: ”... Och Adam motsvarar honom som skulle komma,” Denna översättning från NEB [*Bibel 2000/ ö. a.*], och många andra, läser återigen in förutfattade meningar från evangelierna i texten vilken i bästa fall blir tvetydig. Den bokstavliga texten är, ”...Adam, som är den typ som skall komma”, kan betyda en som skulle komma i det förflutna eller en som fortfarande skall komma”. (Vi skall ta en närmare titt på denna talande fras senare.)

I första Korintierbrevet 15 ställer Paulus upp ytterligare paralleller och kontraster, typer och antityper. Adam är den ”första människan” och Kristus är ”den andra människan” eller ”sista Adam”. Adam var prototypen för hela mänskligheten i sin jordiska kropp; Kristus kommer att tillföra prototypen för den himmelska kroppen som alla kristna kommer att få vid sin uppståndelse. Paulus framställning av Kristus som ”människa” tjänar alltså hans teologiska och litterära syften.

Paulus använder faktiskt ordet “antropos” om Kristus bara tre gånger genom alla tre passagerna. Han tycks vara mer intresserad av att kalla Kristus för den siste *Adam* (vilket på hebreiska betyder ”man”) för att ge en antites till den förste Adam, snarare än att göra något uttalande om att Kristus var en riktig människa. Vi bör också komma ihåg att Adam i dåtida

judiskt tänkande var en gestalt större-än-livet, nästan mytologisk, vilket gjorde Kristus som "människa" i en himmelsk, mytisk betydelse mer jämförbar med honom. Båda är för Paulus representativa gestalter, inte historiska individer.

Men på vilken grund kan Paulus kalla Kristus för "människa" om han inte var en nyligen levande människa som levt och dött i Palestina? Paulus gör ett uttalande om den gudomlige Sonen, och förser honom med etiketten "människa" som ett av hans attribut. Hans utgångspunkt är den andlige Kristus i himlen, inte en nyligen levande människa som hade vandrat på jorden i historisk tid. En sådan människa refererar han aldrig till; en sådan människa saknas märkbart i hans presentation av Adam och Kristus, speciellt i den andra korintierpassagen, som vi skall se. På vilket sätt kan då en gudomlighet i himlen, en som aldrig varit på jorden, omtalas som en "människa"?

Den himmelska människan

Svaret är komplext och osäkert, för det finns mer än ett sätt på vilket Paulus kan ha sett på saken. Och frågan involverar en mycket omdebatterad typ av spekulativt tänkande i antik mytologi om vilket vi vet för lite. Även att göra generella uttalanden om begrepp som "Himmelsk människa" (eller Urmänniska, Arketypisk Människa) är svårt, eftersom de olika uttrycken visar föga konsekvens och bevisen är högst fragmentariska. Men vi kan närma oss svaret på frågan genom en författare som har lämnat efter sig tillräckligt för att förse oss med en bestämd syn på idén: den alexandrianske, judiske filosofen Filon.

Då Filon tillämpade platonska idéer om en himmelsk människa på de judiska skrifterna, hade han ovärderlig, om än oavsiktlig hjälp av sammanställarna av boken Genesis. Århundraden tidigare hade dessa redaktörer suttit med två olika skapelseberättelser, båda gamla, från olika delar av landet. Det slutade med att de blandade in båda i de två första kapitlerna av bibelns första bok. Och så kunde en sådan som Filon läsa dessa två separata framställningar i de heliga skrifterna:

" Gud sade: "Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss... Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne..."(Genesis 1:26-27)

" ...då formade Herren Gud människan av jord från marken och blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse." (Genesis 2:7)

Fanns det ett bättre bevis för att Gud var platonist? Den första framställningen, i Genesis 1, beskrev verkligen skapandet av människans *idé*, den andliga prototypen i himlen. Han var del av skapelsen av hela den "begripliga världen" (den som var känd av intellektet), det högre idealriket med perfekta ting av vilka den lägre materiella värden, den "upplevda världen" (som var känd av sinnen) bara var en ofullständig kopia.

Genesis 2 å andra sidan, berättade om skapelsen av den ideala människans kopia, gjord av jord från marken. Det är den första, andliga, människan som sägs vara gjord "till Guds avbild" och detta passade den platonska uppfattningen av Guds emanationer då Gud formade den första "varelse" vid sidan av sig själv, hans direkta avbild, hans "förstfödde". (Detta identifierar ibland Filon med den generella termen "Logos", som han använder för summan av Guds primära emanationer och makter som verkar i universum.)

Men låt oss citera Filons egna ord:

”Det finns två slag av människor. Den ena är den Himmelska Människan, den andra är den jordiska. Den Himmelska Människan som är en avbild av Gud har ingen del i förgänglig substans, eller i någon jordisk substans över huvud taget, men den jordiska människan gjordes av spirande materia som författaren [till Genesis] kallar ”jord”. Av detta skäl säger han inte att den Himmelska Människan skapades, utan att han präglades som en avbild av Gud, medan den jordiska människan är en varelse och inte Skaparens avkomma”. (Från Allegorical Interpretation of the Law 1,31, översatt av C.H. Dodd.[*Här av mig/ö.a.*])

När han talar om Guds ”bild” refererar Filon inte till något människolikt, för Gud hade ingen ”form/gestalt” och definitivt ingen mänsklig sådan. På andra ställen säger Filon att ”ordet bild refererar till tanken som styr själen”. Han betraktar den jordiska kopian av den Himmelska Människan som en avbild endast på ett inre sätt, som har del av den högre gudomligheten – och är ytterst en kopia av Gud själv – endast till själen inte till det yttre. Den Himmelska Människan är okroppslig och oförstörbar, varken man eller kvinna; den förblir transcendent i himlen med Gud. (För mer om Filon från Alexandria se supplementärartikel nr 5.) Den dualistiska platonska distinktionen mellan en himmelsk och en jordisk människa tycks inte ha gjorts i huvudströmningen av judiskt tänkande om Genesis. Det är snarare så att Adam själv tenderade att glorifieras av rabbinerna och gjord till en prototyp, en extraordinär Första Människa av mycket större räckvidd än vi ser i den välkända Genesis – nästan mytologisk. Andra delar av Gamla Testamentet visar spår av en legendarisk första människa som en slags halvgud, i högsta grad vis, och som delar Guds plan. (Se Job 5:7f och Hesekiel 28.)

Men hur var det i den större hellenistiska världen? Vilket samband hade en sådan glorifierad Adam från den judiska traditionen, med det som tycks ha varit en mer utbredd myt om en Urmänniska (som forskare vanligtvis refererar till genom den tyska termen ”Urmensch”)? Denna Urmänniska brukade ses som hämtad från den urgamla Iranska och Babylonska mytologin. Han var en himmelsk varelse, en förstfödd, som existerade med Gud från begynnelsen, ibland som en kung i paradiset. Han var inblandad i strider i de himmelska rikena mot onda makter och kaos. Från dessa strider uppkom den materiella världen och människorna. I några versioner, innehåller mänskligheten även avfallna delar av denna Urmänniska. Slutligen blir han en Frälsare som stiger ner till jorden, uppenbarar Gud för människorna och det faktum att varje människa har en gnista av det gudomliga inom sig. Till slut visar han dem hur de skall stiga upp till himlen och återta sitt ursprungliga gudomliga hem.

I några gnostiska dokument, är den gestalt som just beskrivits bara en ”Son” eller ”människoson” för i den ”generationskedjan” som nämnts nära begynnelsen, är Urmänniskan själv den högste guden, eftersom hos honom finns bilden av allt skapat inklusive den materiella människan. Några har föreslagit att evangelietermen ”Människosonen” kan ha uppkommit från den betydelsen, att den kommande gestalten vid tiden slut är Guds Son som betecknas som Människa.

På senare tid har man varit mer skeptisk till betydelsen av myten om Urmänniskan under förkristen tid. Sådana föreställningar dyker helt klart bara upp i gnostisk tro under andra århundradet och i de senare mandeiska och manikeiska religionerna med centrum i Mesopotamien. Debatten rasar kring frågan hur långt bakåt i tiden vi kan hitta sådan doktriner i tidigare mytiskt tänkande. Kan tidiga inslag av gnosticism ha funnits i sådana centra som Antiotika? Hade de en form som skulle ha kunnat influera Paulus och andra? Om Paulus tycks forma sina idéer ur en mer judisk mylla, hade denna judiska miljö, speciellt med dess

förbindelse med Persien och Babylonien, redan absorberat effekterna av sådana orientaliska myter?

Dessa frågor kan inte besvaras ännu, om de någonsin kan det. Kanske är vi till sist tvingade att gå tillbaka och analysera vad Paulus själv verkligen säger. Det är legitimt att hålla i minnet, att ett större förråd av föreställningar om en Urmänniska var en del av den antika världens tänkande, oavsett när de kvarvarande bevisen tillåter oss att skapa en speciell kronologi; och att Filon av Alexandria, som i hög grad går före Paulus, visar en mycket viktig typ av "Himmelsk människa", med vilken Paulus begrepp kan jämföras.

Det fysiska och det andliga

Men låt oss vända oss till de paulinska passagerna och se vad vi kan plocka ihop från dem. Det viktigaste för vårt ändamål är första Korintierbrevet 15:44-49. Här följer den i en mer eller mindre bokstavlig standardöversättning:

44 Det som blir sått som en kropp med fysiskt liv uppstår som en kropp med ande. Finns det en kropp med fysiskt liv, så finns det också en med ande. 45 Och så står det skrivet: Den första *människan*, Adam, *blev en varelse med liv*. Men den siste Adam (blev) en ande som ger liv. 46 Det andliga kommer alltså inte först, utan det fysiska; därefter kommer det andliga. 47 Den första människan (kom) från jorden och (var jord); den andra människan (kom) från himlen. 48 Som den jordiska (var), så (är) också de jordiska, och som den himmelska (är), så (är) de himmelska 49 Och liksom vi blev en avbild av den jordiska, skall vi också bli en avbild av den himmelska.

Det finns få passager i breven där forskare är mer skyldiga till att läsa in vad de önskar se i den rena texten än den här. Det första vi kan notera är att det finns en massa tvetydigheter i denna passage, eftersom Paulus har utelämnat nästan alla verb. Några av dessa som lagts till är naturliga, men läs passagen utan orden inom parentes och se hur mycket kritiska tvetydigheter som finns i betydelsen som helhet. Översättare tenderar att använda verb och prepositioner som har bibetydelsen att Kristus är någon som nyligen kommit från himlen ner på jorden vilket passar evangeliets framställning. (Som Jean Héring framställer det, Kristus "steg ner från himlen") Men de grekiska orden förmedlar inte nödvändigtvis någon känsla av rörelse. Vi kan jämföra ett liknande fall av felaktig läsning 15:21:

"Ty eftersom döden kom genom en människa, så kom ock genom en människa de dödas uppståndelse." [1917 *överensstämmer här med NEB/ö.a.*]

Här har sådana verb fyllts i av översättarna. Bokstavligen lyder meningen. "Ty eftersom döden genom en människa också uppståndelsen från de döda genom en människa. De verb som vanligtvis sätts in förmedlar känslan av någon nyligen timad händelse på jorden, även om nästa vers 22, faktiskt pekar på framtiden: "Liksom alla dör genom Adam, så skall också alla få nytt liv genom Kristus." [2000], vilket kan ligga närmare Paulus begrepp om Jesus som "människa": något vänt mot framtiden. Vi skall se lite närmare på detta strax.

Men den mest kritiska felöversättningen uppträder i vers 45: Och så står det skrivet:

"Ty eftersom döden kom genom en människa, så kom ock genom en människa de dödas uppståndelse." [1917 *överensstämmer här med NEB/ö.a.*]

Här har sådana verb fyllts i av översättarna. Bokstavligen lyder meningen. ”Ty eftersom döden genom en människa också uppståndelsen från de döda genom en människa. De verb som vanligtvis sätts in förmedlar känslan av någon nyligen timad händelse på jorden, även om nästa vers 22, faktiskt pekar på framtiden: ”Liksom alla dör genom Adam, så skall också alla få nytt liv genom Kristus.”, vilket kan ligga närmare Paulus begrepp om Jesus som ”människa”: något vänt mot framtiden. Vi skall se lite närmare på detta strax.

Men den mest kritiska felöversättningen uppträder i vers 45: Och så står det skrivet: Den första *människan*, Adam, *blev en varelse med liv*. Men den siste Adam (blev) en ande som ger liv.

Verbet ”blev” (egeneto) styr båda delarna, referenserna till både Adam och Kristus. Men ändå är det engelska ordet (became) [sv. ”blev”/ö.a] missledande, då det antyder en omställning, från ett tillstånd, till ett annat. Detta är faktiskt en av betydelseerna av ”*ginomai*” men det kan inte vara så här, för det kan inte tillämpas på Adam. Paulus måste mena *ginomai* i den mer grundläggande betydelsen, att ”komma till som” för att forma en natur av, för han menar verkligen att Adam skapades som ”en varelse med liv” (precis som den citerade passagen i Genesis). Han definierar Adam här; han talar inte om en förändring från ett tillstånd till ett annat. (prepositionen ”eis” behöver inte beteckna ”till” i betydelsen omvandling, utan har mer betydelsen av ”såsom” i den predikativa akusativfrasen, i första Mackabeerboken 11:62: ”Han tog sönerna...som gisslan”)

Det följer att den andra hälften av versen (där verbet bara är underförstått) (*i NEBs version/ö.a.*) borde innebära samma sak: att Kristus är av naturen en livgivande ande, inte att han gick från ett tidigare tillstånd till ett annat. Och ändå är det senare det sätt på vilket forskare vill tolka det – ja, de är i själva verket tvungna att göra det; deras förutfattade meningar om en historisk Jesus kräver att de håller fast vid att Paulus refererar till Jesu tillstånd först efter hans uppståndelse, då han hade antagit en andlig kropp, även om detta inte stöds av texten eller kontexten. Jean Héring (1 Corinthians s. 175) är den enda kommentator jag har sett, som gör en vad jag anser vara en korrekt översättning:

Den första Adam, skapades som *en varelse med liv*. Men den andre Adam som en ande som ger liv.

Detta tar bort varje antydd referens till Kristi uppståndelse. Då återstår alltså en passage (verserna 35-57) som fokuserar på kristnas uppståndelse och i vilken form deras uppståndna kropp kommer att ha, och ändå en passage som inte ens kastar en flyktig blick mot Jesu egen uppståndelse – en häpnadsväckande tystnad! Forskarnas påstående att Paulus beskriver den kropp de kristna kommer att få, i termer av den som Kristus fick efter sin uppståndelse, har ingen grund i texten.

En omöjlig tystnad

Paulus tystnad på denna punkt är utomordentligt avslöjande. Om Paulus med termen ”människa” refererade till Jesus från Nasaret, den historiska gestalten, kunde en sådan tystnad inte tillåtas, för det skulle ge Paulus alla slags svårigheter. Den nyligen timade närvaron av Kristus på jorden som en ”jordisk” människa skulle förstöra Paulus noggrant utformade antites. Notera hur han jämför Adam och Kristus. Kontrastens huvudpoäng är att den första ”människan” – Adam – är gjord av jordiskt material; detta material är motsvarigheten till ”kött” som Paulus har diskuterat i tidigare verser (35-44), där han sätter jordiska kroppar av

kött mot himmelska kroppar, solen och stjärnorna som betraktades som andliga varelser eller änglar. Han summerar (vers 44) genom att säga att de kristnas nuvarande "fysiska" kropp skall uppstå som "en kropp med ande", vilket för honom är en helt annan substans än den fysiska.

Detta är hela poängen med hans diskussion, att den andliga kroppen kommer att vara något nytt och annorlunda. Hans avsikt här är att gå emot dem i Korint som tycks ha förnekat de dödas uppståndelse därför att de bara kunde föreställa sig uppståndelse av den fysiska kroppen, något som greker vanligtvis förkastade som motbjudande. Paulus presenterar ett alternativ: den uppståndna kroppen kommer att vara en andlig kropp, efter mönster av Kristus egen.

Men hur kan han göra detta? Hur kan han fortsätta att föra fram den siste Adam, Kristus, som prototypen för de kristnas uppståndna kroppar? För Kristus själv, då han var på jorden, skulle ha haft en kropp, inte av himmelskt material, utan av jordiskt stoff, samma som Adams. Om Paulus term "människa" tillämpad på Kristus refererar till mannen Jesus från Nasaret – vilket de flesta forskare förklarar att det gör – förstör detta allting, för den mannen hade ingen andlig kropp utan var skapad av samma fysiska material som de kristna nu består av. Det skulle vara absolut nödvändigt för Paulus att klargöra saker och ting. Om inte på något annat ställe i hans brev, så skulle han här behöva göra en klar referens till den historiske Jesus. Han skulle behöva peka på att den "människan" som han refererar till, den kropp som denne "människa" har, inte är den kropp han hade när han var på jorden, den av jord liksom Adams, utan snarare den som han nu har som följer efter uppståndelsen. En klar referens till uppståndelsen som innebär en förändring av tillstånd skulle vara oundvikligt.

Forskare förklarar naturligtvis att detta är implicerat. Men en man så pedantisk och mångsidig som Paulus skulle inte ha lämnat denna tvetydighet hängande i luften, speciellt när det skulle ha handlat om lite mer än en fras. Han kunde inte fortsätta att likställa jordiska varelser med den jordiske människan Adam och himmelska varelser med den himmelske människan Kristus, och totalt ignorera iögonenfallande olösta saker: Till vad skulle den jordiske Jesus från Nasaret relateras? Hur passar han in i denna prydliga, två-facksbild? (Jag ifrågasätter naturligtvis inte här att Paulus tror på Kristi uppståndelse, vilket han ofta refererar till; men varken här eller någon annanstans är den uppståndelsen framställd som att en historisk kropp blev till en gudomlig himmelsk kropp.)

Men det finns mer än det. Det finns något annat som Paulus inte rimligen kunde ha ignorerat, ett tillfälle han aldrig skulle ha missat. Om Kristus nu är en "ande" av rent himmelskt innehåll, då står han för den perfekta illustrationen av det Paulus strävar efter att poängtera. Ty Jesus från Nasaret gick från sin fysiska, jordiska kropp genom uppståndelse och antog en annorlunda andlig kropp. Är inte detta exakt vad Paulus påstår kommer att hända med hans egna läsare? Varför skulle Paulus missa den ideala analogin till Jesu egen uppståndelse?

Detta för också med sig en indirekt svårighet, men läsaren kanske redan ligger före mig. Paulus säger här och på andra ställen, obevekligt och otvetydigt, att människans uppståndelse innebär ett nytt tillstånd. Som han säger i verserna 50-53: "kött och blod kan inte ärva Guds rike,... vi skall inte alla dö, men vi skall alla förvandlas... och detta dödliga kläs i odödlighet". Robin Scroggs (*The Last Adam* s.93) tvingas dra slutsatsen att verserna 47-50 "indikerar att för apostlarna uppstod deras herre från de döda i en andlig kropp". Vad skulle då Paulus göra av evangelietraditionen att Jesus uppstod i köttet, att han framträdde för sina lärjungar i jordisk form, och även lät Tomas sticka in sitt finger i hans köttår? Om Kristus (i forskarnas kontext av 'implikation') skulle vara en parallell till det öde som väntade de kristna, en uppståndelse inte i köttet, utan i anden, hur skulle Paulus handskas med denna motsägelse?

Hur kunde Jesus tjäna som modell om hans egen uppståndelse inte passar Paulus presentation av händelsen? Det faktum – med hänsyn till evangelieberättelsen – att Jesus hade uppstått från kött till kött skulle vara en uppenbar anomali med den form av uppståndelse som Paulus framställer i denna passage, och borde ha kommenterats.

Men vid det här laget vet vi naturligtvis att Paulus ingenstans bryr sig om sådana komplikationer. Och den förnuftiga läsaren måste nu inse att Paulus inte kände till någon kroppslig uppståndelse, inte någon nyligen inträffad fysisk inkarnation, ingen mänsklig Jesus från Nasaret. När Paulus skrev existerade ingen berättelse om den tomma graven; de levande redogörelserna i evangelierna var okända för honom. Scroggs fortsätter och erkänner att Paulus förstod att Kristus hade uppenbarat sig för honom (visionen som beskrivs i 1 Kor 15:8) i en helt igenom andlig form, och att han likställde sin uppenbarelse med uppenbarelserna för de andra (de som beskrivs i verserna 5-7). Moderna kritiska forskare har på senare tid börjat medge att de alla var av samma slag (se supplementärartikel nr 6). Scroggs, då han skriver, 1966, är nöjd med att anmärka att ”det Nya Testamentets kyrka är inte överens om Kristi uppståndna kropps natur”.

Paulus himmelska människa

Vi kan nu gå tillbaka till 1 Kor 15:45-49 och studera saken på nytt. Om den sista människan är en livgivande ande, används uppenbarligen termen ”människa” om en himmelsk gestalt. Eftersom Paulus inte gör förbehållet att sammankoppla detta med ett tidigare fysiskt tillstånd för denna ”människa” på jorden och eftersom han inte ägnar sig åt de komplikationer som skulle uppstå om han gjort så, är vi berättigade att dra slutsatsen att han föreställer sig en helt och hållet ”himmelsk människa” och att Kristus är en sådan. Här ser vi alltså ytterligare en kristen tänkare (Hebreerbrevet 10:5, ovan) som använder termen ”kropp” och placerar den i den andliga världen, och tillåter oss, genom implikation, att göra samma sak med termer som ”kött” och ”blod”.

De flesta forskare kan inte själva förmå sig till sådana enkla slutsatser. Moffat (*The First Epistle to the Corinthians*, s 258f) lappar ihop Kristi andliga kropp och Paulus rigorösa åtskillnad mellan det fysiska och andliga genom att framlägga en alltför sofistikerad – och modern – läsning av Paulus tankar, utan tvekan för att bevara senare apostlars trosdeklaration att vi verkligen skall uppstå i köttet. Scroggs (op.cit. s.100f) inser att Paulus kallar Kristus ”människa” även i en andlig kropp, vilket föranleder honom att definiera Kristi himmelska natur som ”mänsklig”, ett praktexempel på hur ord framtvings till betydelser som existerar endast hos dem som måste ägna sig åt denna typ av dubbeltänkande. Att rättfärdiga detta genom att definiera ”mänsklig” som det öde som väntar mänskliga varelser efter uppståndelsen vid tidens slut, genom att använda fraser som ”eskatologisk mänsklighet” och ”sann människa”, kan endast göras av en teolog. Det behöver knappast sägas att Paulus själv inte ger oss minsta vink i texten om all denna förvridna, förment implicita betydelse.

Paulus gör rättframma uttalanden om sin himmelska människa. I motsats till Adam, som var på jorden och gjord av jordiskt material (”stof från jorden” som många översätter det) är den andra människan ”av himlen” (*ex ouranou*), vilket betyder att han tillhör, eller är en produkt av himlen, på samma sätt som Adam är ”av jorden” (*ek ges*). Här kan vi igen se problemet med missledande översättningar, för om *ex ouranou* återges som ”från himlen” innebär det att Kristus kom till jorden därifrån gör detta nonsens av *ek ges* för varifrån kom Adam, ”från jorden”? Nej, prepositionen på båda ställena (det är samma) betyder helt enkelt att var gestalt tillhör sin egen sfär. Adam är en del av jorden, gjord av jord (*choiko*); Kristus är en del av

himlen, gjord av himmelskt stoff (underförstått). Scrogg kallar det ickekroppsligt och "likt det som änglarna är gjorda av". Det är detta himmelska stoff som de uppståndna kristna kommer att bestå av; de skall "få en likadan kropp som Kristus har" [*Levande Bibeln/ ö.a.*] vilket betyder Kristi natur som vers 49 framställer den.

En sista poäng: den s.k. sekvensen av "första" och "andra/sista" antas automatiskt stödja en uppfattning av Kristus som en nyligen levande historisk person. Han ankom "som andra man" – i historien – i kontrast till Adam som var, historiskt, den första människan. Om Paulus, hävdas det, framförde något slag av Urmänniskoidé, eller platonskt prototypisk människa, måste Kristus rankas först, före eller högre än Adam. Kanske det, men det finns ingenting som hindrar Paulus från att göra en speciell ranking för sina egna syften, en som han kan rättfärdiga. Paulus behöver här framställa en parallell till de kristnas öde, till deras övergång från en jordisk kropp till en andlig kropp (vers 46). Han kan rättmätigt presentera Adam och Kristus i den ordning i vilken dessa respektive "män" hade en påverkan på mänskligheten. I begynnelsen förde Adam synden och döden in i världen, men i den nuvarande sista tidsåldern är det himlens människa som har uppenbarats, den som förmedlar frälsning från synden och döden och en prototyp för den uppståndna kroppen.

En människa som återstår att komma

Det finns emellertid ett annat enklare sätt att se på Paulus sekvens, vilket hjälper oss att mer noggrant definiera hans begrepp "himmelsk människa"; Kristus är den himmelska människan som kommer till jorden vid tidens ände. Den andra polen av Paulus "historiska" sekvens ligger i framtiden. Denna eskatologiska betydelse pekar Paulus på i sin användning av ordet "sista" (eschaton) som han alternerar med "den andra" (deuteros). Tidigare i 1 Kor 15 *pekar* faktiskt Paulus inte bara på detta, utan han förklarar det för oss. Kristi handlande för att bringa uppståndelsen till de kristna ligger inte i det nyligen förgångna, utan i framtiden, vid Parusin:

Och såsom i Adam alla dö, så skola ock i Kristus alla göras levande [*dvs. vid hans uppståndelse, en mytisk sådan*].

Men var och en i sin ordning: Kristus såsom förstlingen, därefter, vid Kristi tillkommelse [*parusin*], de som höra honom till. (15:23-23)

Nu kan vi se tvetydighetens kritiska beskaffenhet i texterna som så ofta ges en historisk vinkling när verben läggs till. Varje "kommer" från himlen, varje "bringar" uppståndelse kräver att detta inte hänför sig till det förgångna - inte i någon Jesus från Nasarets nyligen timade liv - utan till framtiden. När Paulus i Rom 5:14 säger att "Och Adam motsvarar honom som skulle komma" (bokstavligt, den som skall komma), så talar han inte om en inkarnerad Jesus utan om en himmelsk människa (som evangeliets "människoson", även om Paulus aldrig använder denna term) som skall komma vid parusin för att döma, uppväcka de rättfärdiga och införa Guds rike.

Nu kanske vi t.o.m. kan medge en viss betydelse av rörelse "från himlen" i det sätt Paulus beskriver honom - den betydelse som översättare oundvikligen försöker arbeta in. Men detta är en rörelse som ännu inte har inträffat. Barret (*First Epistle to the Corinthians* s.376) utgår från denna eskatologiska betydelse, men sedan stöter han på en skriande tystnad, som han muntert avfärdar med denna kommentar: "Det är inte en del av Paulus argument här att säga att den himmelska människan redan har kommit i form av en jordisk människa." Icke ifrågasatta antaganden är en stor tröstnapp, och Barret har lyckats stänga sitt sinne för det

omöjliga i att Paulus skulle göra ett sådant uttalande som inte ger något stöd för, uttalat eller outtalat, någon tidigare "ankomst" av denne eskatologiska människa. Bevitna också Barretts kommentar till 15:22. Här (s.353) medger han att Paulus varken talar om Adams eller Kristi aktiviteter speciellt i termer av historiska händelser. Men ändå skriver han: "Som Paulus visste, hade denna händelse inträffat mycket nyligen, och dess karaktär av historisk händelse gav inte upphov till något tvivel eller problem hos honom". Förmågan att läsa en sådan tanke, och att frikänna den från problem den aldrig snuddat vid är givetvis en ovärderlig tillgång när man tolkar sådana passager.

Slutligen kan Paulus "himmelska människa" vara en relativt enkel sak att förstå; mannen är i själva verket en judisk apokalyptisk förhoppning, även om Paulus Messias är en gudomlig gestalt. Ändå kan vi känna vibrationer från andra tankeriktningar, som otvivelaktigt gav näring åt Paulus formuleringar. Liksom hos Filon är Paulus himmelska människa en invånare i den andliga världen. Han är okroppslig, inte gjord av materia. Liksom det besläktade platonska begreppet, är han pre-existerande och antar en form av den substans som de kristna kommer att få när de återuppstår. Huruvida andra "Urmännisko"-influenser är närvarande är svårt att säga. Men passager som Rom 8:29 visar att Kristus för Paulus är den prototypiska "förstfödde" av Guds söner (i "skapelsekedjan"), och trodde att de kristna var Kristus yngre bröder, efter modell av den äldste. Slutligen, såsom i gängse judisk exegetisk praxis, står den himmelska människan för en "urtyp", även om Paulus också har placerat honom som den andra polen av en antites och gör Adam till "urtypen" för Kristus.

Mycket av allt detta är helt enkelt en intellektuell övning från Paulus sida och ingen utom en teolog borde känna sig hindrad att förse den med något slag av kosmisk verklighet. Paulus var en predikant, som noga studerade de heliga skrifterna, en djup tänkare i nattens mörker, ingen tvekan om den saken. Han läste, tog upp influenser från världen runt omkring och konstruerade sina filosofiska fantasier efter sina behov. I den skriande avsaknaden av en identifikation av hans "himmelska människa" med den nyligen jordiska Jesus från Nasaret är vi berättigade att placera Paulus *anthropos* i den större samtida filosofiska miljön i tiden, judisk och grekisk, genomsyrad av hans eget intellekt och tro.

Och dra slutsatsen att denna "människa" inte hade någonting att göra med en historisk Jesus.